

INSTRUIRI LA DISTANȚĂ ȘI DEZBATERI PENTRU PROFESIONALIZAREA
JURNALIȘTILOR ȘI STIMULAREA JURNALISMULUI ETIC

JURNALISM PE CONT PROPRIU. CÂT DE PROFITABIL ESTE ȘI CUM POȚI DEVENI FREELANCER?

Îndrumar pentru jurnaliști, realizat în baza consultației online,
oferite pe www.mediaforum.md

de **Simion Ciochină**

SIMION CIOCHINĂ face jurnalism de mai bine de 20 de ani.

De-a lungul carierei pe care a început-o în 1996 la „ARGO” (supliment pentru tineri al ziarului „Gazeta de Vest” din Nisporeni), jurnalistul a activat la mai multe reviste, dar și agenții de presă, cum ar fi „VIP magazin”, „Bănci și Finanțe – PROFIT”, „INFOTAG” și „BASA-press”.

Simion a fost și lector universitar, predând în perioada anilor 2006 – 2017 la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM. A lucrat și în domeniul relații cu publicul, în cadrul programului de asistență pentru Fermierii Privati.

Din 2015 este corespondent Deutsche Welle pentru Moldova, iar din 2011 este reporter radio pentru Moldova, România și Ucraina la „International Correspondents – Media Network” din Berlin. Realizează reportaje, portrete și interviuri radio pentru posturile germane ARD, ORF, SRF, WDR, Deutsche Welle ș.a. Articolele sunt publicate și pe <http://ic-mn.de/simion-ciochina>.

Din 2017, Simion Ciochină face studii de doctorat la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării. Tema cercetării a fost **„Războiul Web 2.0: noi dimensiuni ale manipulării prin comunicarea new media. Cazul Republicii Moldova.”**

Platforma online pentru profesioniștii media www.MediaForum.md este editată de Consiliul de Presă din Republica Moldova.

Instruirile la distanță pentru jurnaliști se desfășoară în cadrul proiectului „Instruiri la distanță și dezbateri pentru profesionalizarea jurnaliștilor și stimularea jurnalismului etic pe platforma online a profesioniștilor mass-media www.MediaForum.md”, implementat de Asociația Presei Independente (API), cu susținerea Programului Mass-Media al Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu implică neapărat poziția finanțatorului.

I. INTRODUCERE

Pentru prima dată am auzit de freelance în jurnalism în facultate. Dar nu de la profesori, ci din romanul „*Foamea*” (1890), scris de laureatul Nobel pentru literatură Knut Hamsun. Această operă semi-autobiografică descrie apropierea de starea de nebunie, din cauza foamei și a sărăciei, a unui tânăr scriitor, jurnalist, care își câștiga existența prin a-și publica articolele într-un ziar norvegian. Sigur, romanul nu este doar despre soarta grea a freelance-rilor, dar descrie o parte din adevăr.

Termenul de freelancer provine din literatură și este atribuit lui Walter Scott, care în romanul său „*Ivanhoe*” (1819) descrie un războinic medieval mercenar cu termenul de Free (liber)-Lance (lance), adică lăncier liber, fără stăpân. Cu anii, acest termen capătă conotații pozitive, iar, odată cu dezvoltarea on-line-ului, devine din ce în ce mai popular. În jurnalism, freelancerii au existat tot timpul, numai că la început ei erau numiți corespondenți netitulari, cei care nu erau angajați permanent în redacție, dar care scriau periodic pentru o publicație sau alta în schimbul unui onorariu. Mai apoi, aceștia, la fel ca și alți „lăncieri liberi” din alte profesii, au fost numiți deja jurnaliști freelanceri.

Ce înseamnă totuși să fii jurnalist pe cont propriu? Actualmente, aceasta presupune a fi un liber angajat, care scrie sau produce materiale jurnalistice la distanță, fără a se afla în echipa redacției. Există două căi de a produce: fie discuți cu angajatul tema materialului tău în prealabil și pe urmă îl realizezi, fie alegi tu singur subiectul, realizezi materialul și îl propui diferitor redacții să îl cumpere. De asemenea, în alte țări există site-uri specializate unde angajatorii pun anunțuri că au nevoie de un material pe o temă sau alta.

Așadar, cel mai important este faptul că freelancerul este un liber profesionist, care își câștigă existența doar prin ingeniozitatea și creativitatea proprie, fără a depinde de redactorul superior. Al doilea lucru, dacă e să revenim

la romanul lui Hamsun, jurnalistul freelancer trebuie să își asume riscul că a face jurnalism pe cont propriu nu este întotdeauna un job profitabil. Potrivit statisticilor, foarte puțini freelanceri câștigă bani mari și își permit un trai luxos. Deci, pentru libertatea de a crea trebuie să plătești cu libertatea financiară.

Avantajele freelance-ului este independența și libertatea, precum și graficul flexibil de lucru, posibilitatea de a lucra de acasă, posibilitatea de a alege și de a refuza să scrii pe teme ce nu te interesează etc. Și angajatorul ar avea multe de câștigat și anume: el poate achita doar pe lucru gata făcut, fără a avea cheltuieli pentru un angajat permanent, precum și a avea printre titulari specialiști buni, dar care se află în alte regiuni sau țări. Dacă e să vorbim despre dezavantaje, atunci un freelancer trebuie să ia în calcul că, în afară de venitul așteptat, acesta este singur pe sine șef și trebuie permanent să caute comenzi, precum și să își ducă singur contabilitatea, plătind impozitele și contribuțiile sociale. De asemenea, faptul că nu te afli într-o redacție, alături de alți colegi, deseori, poate provoca stări psihologice de nervozitate și de depresie. Pentru angajatori de asemenea sunt riscuri, cum ar fi cele ce țin de controlul asupra procesului de lucru și riscul de a avea un produs necalitativ sau neveridic, dar și faptul că freelancerii nu pot fi implicați în proiecte mai mari, cum ar fi cele televizate.

Trebuie să menționez că în Republica Moldova jurnalismul pe cont propriu nu este la fel de dezvoltat ca în alte țări mai mari. Piața media de la noi este destul de slab dezvoltată, iar angajatorii preferă să aibă o redacție clasică. Totuși, sunt jurnaliști care scriu nu doar pentru o singură publicație. De asemenea, o parte din freelancerii de la noi lucrează pentru piața din afară, producând materiale pentru companii media mari, cu bugete pentru netitulari, care economisesc pe faptul că nu trimit un jurnalist la Chișinău, cheltuind sume enorme pe transport și cazare, ci comandând materialul de la cei de pe loc.

Pentru a aduce mai multă claritate, în continuare voi veni cu o serie de recomandări și exemple, formulate în baza întrebărilor care mi-au fost puse în cadrul consultației online din 6 noiembrie 2018 pentru utilizatorii platformei MediaForum.md.

II. ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

ÎNTREBARE: *Fiind freelancer, există riscul să te implici în mult prea multe proiecte și să nu reușești să le realizezi în timp util pe toate? Cum îți gestionezi munca, timpul etc., în condițiile în care nu ai un șef direct?*

RĂSPUNS: Da, ca și în orice profesie, există asemenea riscuri, dar și riscuri cum ar fi lipsa clienților, care să comande materialele tale. Eu am avut așa o situație în care nu puteam vinde materialele mele timp de 2-3 luni. Trebuie să fii conștient că nu toate propunerile tale pot fi pe plac sau că cineva ar fi încântat de tine că ar accepta orice material, indiferent de tema aleasă.

Gestionarea timpului depinde de tine. În freelancing funcționează altfel decât într-o redacție clasică. Motivația de a câștiga bani te împinge să cauți posibilități pentru a-ți vinde produsele. E la fel ca și la piață - dacă nu ieși să vinzi, nu obții nimic. Deci, motivația personală ar fi un punct important în gestionarea timpului.

Nu trebuie să îți pierzi motivația, deoarece aceasta e ceea ce te ține și te mișcă înainte. Ai primit un refuz? Nu e o dramă! Mergi înainte și propune materialul tău altor redacții. Sau inventează altceva.

ÎNTREBARE: *E real să trăiești din banii câștigați din freelance-jurnalism în Moldova?*

RĂSPUNS: Dacă e să vorbim despre cazul țării noastre, aș răspunde că este destul de greu, dar nu imposibil. În primul rând, dacă nu îți reușește să vinzi articolele tale pentru redacțiile din țară sau dacă ți se pare că acestea plătesc puțin, poți să găsești alternative. Actualmen-

te, jurnaliștii freelanceri au posibilități de aplica la diferite programe și granturi internaționale. Este important să ai o idee pe care vrei să o dezvolti. În al doilea rând, sunt foarte multe platforme on-line de crowdfunding, unde tu poți să propui ideea ta și să ceri cofinanțare. Iată doar câteva din acestea:

- Global Giving (o platformă pentru organizații neguvernamentale);
- GoFundMe;
- Indiegogo;
- Kickstarter.

De asemenea, ai putea accesa site-uri pentru freelanceri, cum ar fi indeed.com sau freelance.ru.

Aplică la diferite fundații care susțin jurnaliștii și au proiecte pentru jurnaliști freelanceri. Dacă e să revenim la platforme de finanțare sau de colectare de fonduri, nu contează ce platformă folosești, ci ideea pe care o ai. Platforma îți dă posibilitate să aduni bani pentru un proiect de vis. Poți alege orice site de încredere și să mergi înainte. Dar nu uita promovarea intensă a ideii tale. Un exemplu pe care mulți îl folosesc este patreon.com, acolo unde oamenii pot dona sume pe o perioadă mai lungă de timp. Am văzut multe istorii de succes, cum ar fi cea a lui Andrei Bolocan.

Referitor la fundații și proiecte la care ai putea aplica. În Moldova, majoritatea anunțurilor care sunt adresate jurnaliștilor sunt plasate pe civic.md sau pe diferite grupuri de pe rețele de socializare. De asemenea, poți aplica la diferite fundații străine, ca cele din Marea Britanie (Thomson, Reuters, BBC) sau din Germania (Robert Bosch Stiftung, International Journalist Program, n-ost, Deutsche Welle Akademie). De asemenea, ambasadele străine, acreditate în Republica Moldova, anunță periodic proiecte pentru jurnaliști. Eu, de exemplu, sunt abonat la diferite fundații unde primesc pe e-mail propunerile lor.

ÎNTREBARE: *Cum îți găsești angajatorii?*

RĂSPUNS: De fapt, aceasta nu e chiar corect spus. Când ești freelancer nu depinzi de nimeni și, respectiv, nu lucrezi pentru un angajator. În freelancing, angajatorul este clientul tău, căruia îi livrez produsele. Trebuie să ai o idee, un material, pe care să încerci să îl vinzi. Fie că aici vorbim de un singur material, fie că e vorba de proiecte mass-media mai mari. Sfatul meu este să încerci întâi să faci materiale interesante, pe care să le propui la diferite instituții mass-media, atât din țară cât și de peste hotare. Asta ar fi un test mic, care să îți confirme dacă e o idee corectă și că tu nu dai greș. O altă soluție ar fi să le scrii sau să te întâlnești direct cu diferiți clienți și să le propui ideile tale. Poți să le arăți doar o bucată din materialul tău sau să faci un teaser la ceea ce ai făcut. În afară de faptul că tu ești propriul tău director, în freelancing trebuie să fii și un manager de vânzări bun, să poți convinge clienții că ceea ce faci merită a fi cumpărat. Pentru început poți să-ți creezi un blog, pe platforma căruia să postezi unele articole, iar pe urmă să le faci doar cu plată.

O altă modalitate e să aderi la diferite comunități sau agenții de freelanceri. Cu părere de rău, printre acestea nu sunt chiar așa de multe interesante de ceea ce se întâmplă în Republica Moldova, dar o organizație pentru tineri jurnaliști care este activă și în regiunea noastră este European Youth Press (EYP). Din agențiile de freelanceri ar fi rețeaua N-ost.org sau Transitions Online (tol.org).

ÎNTREBARE: *Referitor la recomandări. Eu am început să scriu proiecte în domeniu, iar unica sursă pe care le găsesc e Facebook și Civic.md. Unde aș mai putea găsi granturi pentru jurnaliști?*

RĂSPUNS: Da, cu părere de rău la noi nu sunt chiar atât de multe surse de finanțare și proiecte. Mai mult ca atât, majoritatea fundațiilor

anunță concursuri doar pe anumite teme, nu pe proiecte generaliste. Totuși, îți recomand să vezi sursele de mai sus.

O altă recomandare ar fi să telefonezi la cele mai importante ambasade din Republica Moldova și să întrebi ce programe au pentru jurnaliști și dacă poți aplica. Nu cred că vei fi refuzat în a primi informații relevante.

ÎNTREBARE: *Ce salariu lunar poți câștiga din activitatea de freelancer?*

RĂSPUNS: Bună întrebare. Depinde cu cine colaborezi, cui vinzi materialele tale. După cum am mai zis, am avut chiar și două luni când nu am putut vinde nici un articol în mass-media din Germania, dar am avut o lună în care am vândut mai multe reportaje. Deci, un freelancer poate câștiga sigur peste 2000 de euro lunar, dar poate să nu câștige nimic.

Dar, dacă lucrezi doar pentru piața din Moldova, lucrurile sunt mai complicate. Freelancingul la noi nu e dezvoltat și nu prea există obiceiul de a plăti jurnaliști din afară, iar dacă și sunt așa practici, prețul pentru material e foarte mic. Îmi amintesc că vindeam cândva unui ziar articolele cu 200-300 de lei.

Deci, deocamdată ar fi două recomandări. Fie tu faci materiale din Moldova pentru mass-media străină și câștigi în dependență de actualitatea subiectelor, ceea ce îți aduce un venit destul de instabil. Fie tu îți faci o campanie de crowdfunding și așa poți câștiga bani pentru a-ți realiza visul.

ÎNTREBARE: *Care sunt primii trei pași după decizia de a te face freelancer?*

RĂSPUNS: Cred că acestea ar fi:

1. Să fii sigur că vrei să faci asta, deoarece din freelancing nu poți deveni peste noapte bogat. Astfel, trebuie să îți stabilești niște obiective clare și să știi exact ce vrei să faci.
2. Să îți stabilești o bază de clienți pentru care, eventual, ai putea să scrii sau să te alături unui grup de freelanceri străini. E bine să contactezi direct redacțiile și să vorbești despre ce ai putea face.
3. Să începi a te promova prin diferite metode sau să încerci să aduni bani din crowdfunding. Ideile tale îți pot aduce bani.

ÎNTREBARE: *Ați scris și pentru mass-media din Republica Moldova sau doar pentru cele germane?*

RĂSPUNS: Sigur că am scris și pentru mass-media de la noi, dar mai puțin ca freelancer.

ÎNTREBARE: *Cum ai ajuns să fii jurnalist freelancer și pentru cine mai scrii în afară de Deutsche Welle? Lucrezi de acasă după propriul program sau mergi la birou ca toată lumea angajată full-time? În ce limbă scrii pentru DW? Remunerarea de la ei e suficientă ca să îți asiguri veniturile necesare sau lucrezi pentru mai multe instituții media?*

RĂSPUNS: Multe întrebări directe, de aceea le voi lua pe rând.

Am ajuns freelancer din întâmplare. Am luat o bursă pentru jurnaliști la Berlin, unde am aflat ce înseamnă freelancing și cum poți câștiga bani din el. Până atunci am lucrat ca și angajat la o revistă. Astfel, din 2011 sunt reporter radio pentru Moldova, România și Ucraina la „International Correspondents – Media Network” din Berlin. Este o agenție de

pentru jurnaliștii freelanceri. Acolo se fac reportaje, portrete și interviuri radio pentru posturile germane ARD, ORF, SRF, WDR ș.a. Materialele radio în germană le găsești pe acest link - ic-mn.de.

Sigur că cel mai mult lucrez de acasă. Chiar zilele acestea am scris până la două noaptea un material pentru DW. Dar mai am și alte joburi part-time.

La DW scriu, în mare parte, în română. Dar am și articole în germană sau engleză. De fapt, sistemul DW e foarte interesant. Tu scrii un articol care îl prea redacția în germană, iar colegii din alte 28 de redacții (limbi de producere) pot să preia și să traducă articolul tău în limba lor maternă. De exemplu, am avut un reportaj din Găgăuzia care a fost tradus în 13 limbi.

Sigur că aș vrea să câștig mai mult la redacțiile cu care colaborez, totuși cel mai important este libertatea pe care o am.

ÎNTREBARE: *Dar polița de asigurare și carnetul de muncă? Ai un job de bază la noi care să rezolve și aceste aspecte mai pragmatice?*

RĂSPUNS: Tare complicată întrebare pentru piața noastră. O soluție simplă ar fi să îți faci patentă de întreprinzător ca să poți achita taxele și asigurarea medicală anuală. În cazul meu e mai simplu. Eu am joburi, care îmi rezolvă parțial aceste probleme.

ÎNTREBARE: *Uneori mă bate și pe mine gândul să mă aventurez pe cont propriu, dar mă oprește o eventuală instabilitate financiară și dezorganizarea care poate să apară din comoditate, atunci când nu ai un șef alături care să te zorească. Ce sfaturi ai la capitolul organizare și mobilizare. Ai putea face o listă cu avantajele și dezavantajele de a fi pe cont propriu?*

RĂSPUNS: Am scris în introducere mai multe despre aceasta, dar dacă e să fac un rezumat atunci aș spune că cele mai importante sunt:

- Libertatea. Tu nici nu îți închipui ce bine mă simt când fac un reportaj din plăcere, iar, la sfârșit, câștig și bani pe el.
- Posibilitatea de a avea timp liber și de a te ocupa cu altceva. Hobby, de exemplu.
- Libertatea de a alege teme și subiectele.
- Lipsa unui șef.
- Creativitatea.

Dezavantaje:

- Instabilitatea financiară, care depinde mult de cât vinzi.
- Lipsa colegilor de birou. Te deprimă când nu ai cu cine comunica.
- Legislația imperfectă pentru freelanceri.
- Volumul de lucru mare și faptul că trebuie să lucrezi noaptea.
- Lipsa unei perspective clare de viitor.

Ce ține de organizare. Trebuie să înțelegi că tu ești șef pe tine și să îți dai ordine singur ție. La început e greu, dar când te uiți că în buzunar nu mai ai bani, să vezi ce repede te mobilizezi. Sfatul cel mai bun pentru organizare este insistența. Trebuie să fii cât mai insistent în realizarea ideii tale. Doar așa poți obține rezultatul scontat.

ÎNTREBARE: *Poți să fii jurnalist freelancer fiind stabilit în altă țară? Să scrii articole despre țara de origine, deși ești rupt de realitățile de acolo?*

RĂSPUNS: Sigur că poți. Viteza cu care ajung știrile din Republica Moldova peste hotare este mare, iar mijloacele tehnice îți permit să

realizezi interviurile on-line, fără a fi în țară. De asemenea, deseori, aflându-te undeva departe de țară, poți analiza evenimentele de aici mult mai ușor.

Un alt aspect pozitiv e că, aflându-te stabilit în altă țară ai o legătură cu diaspora de acolo, iar scriind articole pentru ei sau despre cetățenii stabiliți în alte colțuri ale lumii, rămâi a fi nu numai un jurnalist, dar și o punte de legătură între Moldova și oamenii din diasporă. Puteți chiar să vă mobilizați și să realizați proiecte frumoase împreună, ajutând pe cei rămași acasă.

Ai putea propune articolele tale cele mai importante și pentru publicațiile din străinătate, astfel poți câștiga și bani din articolele despre Moldova.

O problemă ar fi în realizarea materialelor. Sigur că îți va fi greu să faci un reportaj sau un material de la un eveniment sau altul. De asemenea, aflându-te undeva departe nu poți face singur poze, iar de materiale video ar trebuie să uiți sau să realizezi interviurile doar pe skype sau pe folosind alte platforme. Un alt impediment ar fi accesul limitat la unele resurse pentru articole. Pe lângă aceasta, sigur ca ar fi bine să ai contacte directe cu sursele, care îți pot spune mult mai multe informații în discuțiile private.

Desigur distanța ne rupe puțin de realitățile de aici, dar asta nicidecum nu trebuie să ne sperie. Orice încercare e binevenită, atâta timp cât faci articole imparțiale și profesioniste.